

INHOUD

VOORWOORD	v
-----------------	---

SCHEIDING VAN KERK EN STAAT OF ACTIEF PLURALISME? EEN ORIËTERING VAN HET DEBAT

PAUL DE HERT en KAREN MEERSCHAUT	1
--	---

Maatschappelijke verschuivingen inzake levensbeschouwing en islamvooroordelen	1
Actief pluralisme: kernvragen	5
Overzicht van de bijdragen	7
Terug naar onze kernvragen	16

IS ER RUIMTE VOOR ACTIEF PLURALISME IN DE RECHTSPRAAK VAN HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS?

EVA BREMS	21
-----------------	----

Inleiding	21
Positief-negatief valt niet samen met actief-passief	21
Nationaal-internationaal: de rol van de ‘margin of appreciation doctrine’	25
Minimaal-maximaal: mensenrechten in recht en beleid	27

BELGIË: EEN SYSTEEM NAAR FRANS MODEL?

MICHEL MAGITS	31
---------------------	----

Inleiding	31
De evolutie naar de wet van 1905 in Frankrijk	31
De ontstaansgeschiedenis van de scheiding tussen Kerk en Staat in België	34
De bepalingen van de Franse Wet van 9 december 1905	36
De grondwettelijke bepalingen in België	38
De ontwikkeling van de scheiding in Frankrijk na 1905	40
De evolutie van de scheiding tussen Kerk en Staat na 1830 in België	45

Voorstellen tot werkelijke scheiding: naar het franse voorbeeld?	50
Enige suggesties bij wijze van conclusie	53
Bibliografie	55

**KERK EN STAAT: HOBBS OF LOCKE?
OVER DE NODIGE RUIMTE VOOR LEVENSBESCHOUWELIJKE
MEERSTEMMIGHEID**

MAURICE ADAMS en ADRIAAN OVERBEEKE	59
Op pad in Europa	59
Dichter bij huis: Belgische ontwikkelingen	61
Twee visies: Hobbes versus Locke	68
Thomas Hobbes: waarom de Staat tegen de Kerk beschermd moet worden	68
John Locke: waarom Kerk en Staat tegen elkaar beschermd moeten worden	76
Tot slot: naar een evenwicht tussen Kerk en Staat in een meerstemmige samenleving	81

**PIJNPUNTEN IN DE VERHOUDING TUSSEN KERK EN STAAT IN BELGIË.
NAAR EEN NIEUW CONCORDAAT VOOR BELGIË?**

LUC DE MAERE	87
Inleiding	87
Beëindiging van het Concordaat met Napoleon	90
Specifieke pijnpunten in de bilaterale verhouding	93
Concordaat als hedendaags instrument	96
Conclusie	98

GELOVIGE BURGERS: EEN DEMOCRATISCHE UITDAGING

PIETER DRONKERS	101
Het beroep op de vrijheid van godsdienst	102
Godsdienstvrijheid als claimrecht	103
Godsdienstvrijheid en de invloed van burgerwaarden	104
De invloed van republikeinse waarden op de godsdienstvrijheid	106
Politiek liberalisme	107
Troefkaarten	108

Godsdienstvrijheid als integriteits- en participatierecht	111
Bibliografie	112

**DE VERHOUDING VAN GODSDIENST EN STAAT (IN HET
ONDERWIJS): HISTORISCH-NATIONALE VERSCHILLEN EN
EUROPESE CONVERGENTIE**

JEAN-MARC PIRET	113
Inleiding	113
Het <i>Bundesverfassungsgericht</i> en de delicate interpretatie van (geloofs)- symbolen: het <i>Kruzifix-Beschluss</i>	116
Het <i>Bundesverfassungsgericht</i> en de delicate interpretatie van geloofs- symbolen: het <i>Kopftuch-Beschluss</i>	126
<i>La laïcité française</i> : de zuiverheid van het constitutionele ideaal	131
<i>La laïcité française</i> : de politieke realiteit van het compromis	135
Godsdienstvrijheid als mensenrecht versus fundamentele democratische staatsopties	138
Bibliografie	142

**ACTIEF PLURALISME, LAÏCITÉ EN DE NOODZAAK VAN EEN
MOREEL ESPERANTO**

PAUL CLITEUR	147
Inleiding	147
Het humanisme en actief pluralisme	150
Worden we door het “anderszijn” van de ander “geraakt” en daardoor “veranderd”?	151
Openbaar pluralistisch onderwijs	154
Een negatieve visie op de westerse cultuur	158
De verwerping van de westerse cultuur en cultuurrelativisme	161
Goede praktijken	163

**EEN PLEIDOOI VOOR SUBSTANTIEEL SECULARISME.
OVER DE VERHOUDING TUSSEN STAAT EN LEVENS-
BESCHOUWINGEN IN EEN PLURALE SAMENLEVING**

PATRICK STOUTHUYSEN	167
Inleiding	167
Egalitair-liberalisme	168

Passief pluralisme?	170
Actief pluralisme?	172
Formeel secularisme?	176
Substantieel secularisme?	178
Een pleidooi voor substantieel secularisme	180
Bibliografie	185

**GELIJKE ZORG EN RESPECT VOOR DE GELOVIGE BURGER –
EEN INCLUSIEF-VRIJZINNIGE SCHETS**

WIBREN VAN DER BURG	187
---------------------------	-----

Inleiding	187
Scheiding van Kerk en Staat	190
Drie versies van neutraliteit	194
De voordelen van inclusieve neutraliteit	197
Onderwijs, hoofddoekjes en de SGP	199
Een Belgisch en Europees perspectief	200
Bibliografie	203

**SAMENLEVEN VAN VERSCHILLENDE GODSDIENSTEN.
EEN PLEIDOOI VOOR EEN BURENRECHTELIJKE BENADERING
VAN GRONDRECHTEN**

MARLIES GALENKAMP	205
-------------------------	-----

Vooraf	205
De scheiding van Kerk en Staat	206
Actief pluralisme	208
Een pleidooi voor een burenrechtelijke benadering van de grondrechten	212
Het absolutistische karakter van grondrechten	212
De huidige uitleg van grondrechten: geen oplossing, maar deel van het probleem	214
Een parallel met de ontwikkeling van het eigendomsrecht: burenrechtelijke begrenzing	216
Burenrechtelijke begrenzing: hoe en door wie?	217
Verdiensten van het burenrechtelijke model	218
Tot slot	219
Bibliografie	221

WELKE KANT OP MET DE VERHOUDING TUSSEN KERK EN STAAT IN BELGIË?	
KAREL RIMANQUE	223
NAWOORD	
LUDO ABICHT	241
BIJLAGEN	245
Relevante Belgische Grondwetsartikelen	245
Relevante EHRM-artikelen	247
EHRM-arresten en ECRM-beslissingen: Bulut, Leyla Sahin, Dahlab en Refah Partisi	249
OVER DE AUTEURS	279